

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Bütünleşik kıyı alanları planları ve mekânsal planlama ilişkisi, İzmit Körfezi ve Bursa ili örneği üzerinden bir değerlendirme

Integrated coastal zone plans and spatial planning relations, an evaluation of a case study on İzmit Bay and Bursa province

Burcu Değerli¹

Adem Erdem Erbaş²

1 Arş. Gör., İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, İzmir, TÜRKİYE, e-mail: burcudegerli@iyte.edu.tr

2 Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE, e-mail: erdem.eras@msgsu.edu.tr

Öz

Kıyı alanları, sunduğu fırsatlar ile insanoğlu için her zaman vazgeçilmez bir yer olmuştur. Beşeri faaliyetler için sosyal ve ekonomik anlamlar içeren kıyı alanlarının, kaynakların hızla tüketilmesinden dolayı büyük baskılara maruz kalmış ve sürdürülebilirlikleri tehlike altına girmiştir. Kıyı alanlarının sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için mekânsal planlamanın yanı sıra çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutların holistik bir yaklaşımla ele alındığı, iyi organize edilmiş bir bütünleşik kıyı alanları yönetimine de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, çalışma kapsamında İzmit Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planları üzerinden Türkiye’de bütünleşik kıyı alanları planları ve mekânsal planlama ilişkisi bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkeleri çerçevesinde karşılaştırmalı bir tablo şeklinde değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda antropojenik etkilerin yoğun yaşandığı İzmit Körfezi ve Bursa ili bütünleşik kıyı alanları planlarında, sadece kara bölümleri için kararlar geliştirildiği, deniz bölümleri için sucül ekosistem ve su kaynakları yönetimine ilişkin hükümlerin bulunmadığı görülmüştür. Kıyı alanlarında yetki ve sorumluluğu olan kurumlar ve idareler ile kıyıda faaliyet gösteren sektörler arası uyum ve eşgüdümüne yönelik yönetim modelinin oluşturulması için süreçte yer alan aktörlerin öncelikle farkındalığı sağlanmalıdır.

Anahtar kelimeler: Kıyı Alanları Yönetimi, Bütünleşik Kıyı Alanları Planları, Mekânsal Planlama

Citation/Atıf: DEĞERLİ, B. & ERBAŞ, A.E. (2021). Bütünleşik Kıyı Alanları Planları ve Mekânsal Planlama İlişkisi, İzmit Körfezi ve Bursa İli Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme. Journal of Awareness. 6(1), 1-11, DOI: 10.26809/joa.6.1.01

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Burcu Değerli
E-mail: degerlib@itu.edu.tr

Bu derginin içeriği Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Abstract

Coastal areas have always been an indispensable area for humankind due to the opportunities they offer. The sustainability of the coastal areas, which have social and economic meanings for human activities, has been endangered as they are exposed to huge pressures owing to the rapid depletion of resources. It is necessary to well-organized integrated coastal zone management that addresses environmental, economic and social dimensions with a holistic approach as well as spatial planning in order to sustainability of coastal areas. In this context, integrated coastal zone plans and spatial planning relations in Turkey were evaluated through case study on Izmit Bay and Bursa Province within the frame of principles of integrated coastal zone management as a comparative table. As a result of this study, it was seen that decisions are developed only for the land sections, and there are no provisions regarding aquatic ecosystem and water resources management for marine sections in the integrated coastal area plans of Izmit Bay and Bursa Province where anthropogenic effects are intense. The awareness of the actors involved in the process should be provided first in order to constitute a management model for consistence and coordination between institutions and administration that have authority and responsibility in the coastal areas and the sectors in business on the coastal areas.

Keywords: Coastal Zone Management, Integrated Coastal Zone Plans, Spatial Plans

1. GİRİŞ

Kıyı alanları yerleşim, turizm ve rekreasyon, rekreatif alanlar, liman, tersane, sanayi ve depolama, balıkçılık, askeri kullanım, üretim sahaları vb. gibi birden çok işleve ev sahipliği yapabilecek fırsatları sunması nedeniyle, insanoğlu için her zaman vazgeçilmez bir alan niteliği taşımaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020a). Bu yönüyle kıyı alanları beşeri faaliyetler için bir yandan sosyal bir anlam içerirken diğer yandan ekonomik bir anlam içermektedir. Kıyının doğal yapısı üzerinde beşeri faaliyetlerle yapılan antropojenik etkiler, müdahaleler, müdahalenin amacı, kapsamı, büyüklüğü, etki derecesine göre kıyı alanları ile beşeri faaliyetler arasında bir işbirliği ve uyum yaratması beklenirken, çoğu zaman bir çekişme ve uyuşmazlık yaratmaktadır (Tümertekin,1994; Hoyle, 2000; Erbaş, 2012; Solmaz, 2017; Ertek, 2017). Ne var ki, faaliyetler kıyı alanları üzerinde kaynakların hızla tüketilmesinden dolayı büyük baskılara sebep olmuş ve bu alanların sürdürülebilirliği tehlike altına girmiştir. Son dönemde ülkemizde, kıyı alanlarının “karasal veya denizel özelliği” olup olmadığının belirlenmesi yönünde kıyı alanları üzerinde planlanan beşeri faaliyetlere ait yüksek yargı kararlarına konu uyuşmazlıklar bulunmaktadır (Danıştay 14.Daire, 2016/1093 E., 2017/262 K.).

Kıyı alanlarının sürdürülebilirliğinin sağlanmasında, planlamanın yanı sıra iyi organize edilmiş bir kıyı yönetimine de ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda, kıyı alanları “planlama” ve “yönetim” kavramlarının iç içe geçtiği önemli işlevsel alanlardan birisidir. Kıyı alanlarının planlaması ve yönetiminde çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutların tek

yönlü bir perspektifle geleneksel yaklaşımlarla değerlendirilmesi kıyı alanlarının sürdürülebilirliği açısından yeterli değildir. Bu bağlamda, kıyı alanlarının sürdürülebilirliğini sağlamak üzere bu alanlardaki meselelere kapsayıcı çözüm arayışları oluşmuş ve bu arayışların sonucunda “Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi” kavramı ortaya çıkmıştır. Avrupa Komisyonu (1999)’na göre, bütünleşik kıyı alanları yönetimi, “kıyı alanlarının sürdürülebilir yönetimini desteklemek için tasarlanan dinamik, süreklilik arz eden ve tekrarlı” bir süreçtir. Bütünleşik kıyı alanları yönetimi, kıyı bölgelerindeki endüstriyel gelişme ve doğal kaynakların korunmasına yönelik çıkarların uyumlaştırılması için en modern yönetim süreci olarak tanımlanabilmektedir (Karim& Hoque, 2009).

Kıyı alanlarının bütünleşik yönetimi yaklaşımı, 1970’li yılların başlarında Birleşmiş Milletler tarafından ortaya konmuş ve küresel ölçekte bir farkındalık oluşturmaya başlamıştır. Kıyı alanlarının sürdürülebilirliği bağlamında farkındalık oluşmasından sonra, bütünleşik kıyı alanları yönetimine dair ulusal ve uluslararası çabalar göze çarpmaktadır (Shipman&Stojanovic, 2007). Bütünleşik kıyı alanları yönetimi, yıllar içerisinde gelişim göstererek uluslararası sözleşmelere ve protokollere konu olmaya başlamıştır. Buna dair en önemli göstergenin Akdeniz’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine İlişkin Protokol olduğunu söylemek mümkündür. Protokolde bütünleşik kıyı alanları yönetiminin bir takım ilkeler dahilinde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Türkiye’de ise kıyı alanları yönetimine dair çabalar, daha çok kıyı alanlarının ve kıyı alanlarına dair

düzenlemelerin yer aldığı 1972 yılında kabul edilen 6785 sayılı İmar Kanunu ek 7. ve 8. maddeleri ile doğrudan bir yasaya bağlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte 1982 Anayasasında 43. madde kapsamında ise “kıyılardan yararlanma” başlığı altında, devletin hüküm ve tasarrufu altındaki kıyılar ile sahil şeritlerinde kamu yararı gözetileceği, kıyılarda sahil şeritlerinin kullanım amaçlarına göre bu yerlerden yararlanma imkan ve şartlarının kanunla düzenleneceği yer almaktadır. Daha sonraki yıllarda gerçekleştirilen yasal düzenlemelerle birlikte günümüzde geçerli 3621 sayılı Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kıyı alanlarına bütünlük yaklaşım ise uluslararası ölçekte yaşanan gelişmelere paralel olarak 1990’lı yıllardan sonra gelişim göstermiş; bütünlük kıyı alanları planları hazırlanmaya başlamıştır. Bütünlük Kıyı Alanları Planı’nın yasal ölçekte kendisine yer bulması ise 2014 yılında yürürlüğe giren Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği ile gerçekleşmiştir.

Ülkemizde mekânın üretimini etkileyen tüm faaliyetlerin imar planlarına dayanması gerektiği, yatırımların hazırlanacak imar planları kapsamında değerlendirilebileceği bilinmektedir. Bu bağlamda Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinde 4. Madde Tanımlar kapsamında yer alan plan türleri şunlardır;

- **Bütünlük kıyı alanları planı,**
- Çevre düzeni planı,
- Eylem planı,
- Kentsel tasarım projesi,
- Koruma amaçlı imar planı,
- Mekânsal plan,
- Mekânsal strateji planı,
- Nazım imar planı,
- Uygulama imar planı,
- Ulaşım ana planı,
- Uzun devreli gelişme planı.

Bu planların bir kısmı plan kademelenmesi içinde yer alırken, bütünlük kıyı alanları planı örneğinde olduğu gibi bir kısmı plan kademelenmesi içinde yer almamaktadır. Yönetmelikte, bütünlük kıyı alanları planlarının, imar planlarını yönlendiren, imar planı kararlarına veri oluşturan, yetkili kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler ve yatırımcıların, planlama, projelendirme ve uygulamalarına rehberlik edeceği belirtilmektedir.

Kıyı alanlarının sürdürülebilirliğine dair yapılan çalışmalar kıyı alanlarına bütünlük bir perspektifle yaklaşılmasının önemini gözler önüne sermektedir.

Bu makale kıyı alanları planlamasında yetki ve sorumluluğu olan kurum ve idareler ile kıyıda faaliyet gösteren sektörler arasında uyum, eşgüdüm ve koordinasyon eksikliği olduğunu, planlar arasında eşgüdüm sağlanmadığını, çevresel ve toplumsal kararların plan ve planlama sürecine yansımadağını ve bütüncül bir yaklaşım içermediğini ortaya koyarak, kıyı alanlarının sürdürülebilirliği için ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutların bir arada düşünülmesi gerekliliğine dikkat çekmeyi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Türkiye’de kıyı alanlarının planlanmasına dair bütünlük yaklaşım çerçevesinde kıyı alanları ve mekânsal planlama ilişkisi İzmit ve Bursa Bütünlük Kıyı Alanları Planları üzerinden çalışılmıştır. Bu makalede örnek alan olarak seçilen İzmit Körfezi Bütünlük Kıyı Alanları Planı ile Bursa İli Bütünlük Kıyı Alanları Planı ve bu planların açıklama raporları, plan hükümleri ve plan paftaları, Akdeniz’de Bütünlük Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol’de sözü geçen bütünlük kıyı alanları yönetimi ilkeleri bağlamında karşılaştırmalı bir tablo şeklinde incelenmiş ve değerlendirilmiştir

Sonuç olarak, ülkemizde bütünlük kıyı alanları planlarına yönelik olarak yetki ve sorumluluğu olan kurumlar ve idareler ile kıyıda faaliyet gösteren sektörler arası uyum, eşgüdüm ve koordinasyon eksikliği olduğu, planlar arasında eşgüdüm sağlanmadığı, çevresel ve toplumsal kararların plan ve planlama süreçlerine yansımadağı ve bütüncül bir yaklaşım içermediği, kıyı alanlarının sürdürülebilirliği için ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutların bir arada düşünülmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

2. BÜTÜNLEŞİK KIYI ALANLARI YÖNETİMİNE DAİR ÇABALAR

2.1. Uluslararası Ölçekte Bütünlük Kıyı Alanları Yönetimine Dair Çabalar

Kıyı alanlarının yönetimine dair ilk çalışmalar Amerika Birleşik Devletleri tarafından 1972 yılında çıkarılan Kıyı Alanları Yönetimi Yasası (Coastal Zone Management Act of 1972) ile başlamıştır. Bu yasa ile gündeme gelen kıyı alanları yönetimi, diğer devletlerin de bu konuda çalışmalar yapmaya başlamasına neden olmuştur (Olsen, 2009).

1970’li yıllarda kıyı alanlarının yönetimine yönelik yapılan tek sektöre dayalı geleneksel yöntemlerin ve çevresel, toplumsal ve ekonomik boyutlar ile kıyıyı oluşturan kara ve deniz bölümlerinin birbirinden ayrı ele alınmasının 1980’li yıllara gelindiğinde başarılı sonuçlar vermediği görülmüş ve yeni yaklaşım arayışları başlamıştır. Bu arayışlar sonucunda

benimsenen yeni yaklaşım, geleneksel yöntemlerden farklı olarak ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutları bütüncül bir şekilde ele alan "Bütünleşik kıyı alanları yönetimi" olmuştur.

1992 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı ile birlikte kıyı alanlarına bütünleşik yönetim yaklaşımı yaygınlaşmıştır. Konferansta yayınlanan Gündem 21 raporunun 17. Bölümü, deniz ve kıyı alanları ile buralarda bulunan canlı ve cansız kaynakların korunması ve en akılcı şekilde kullanılması üzerine olup kıyı alanlarının bütünleşik yönetimi kavramına geniş yer vermiştir (Birleşmiş Milletler, 1993:238). 1992 yılını takiben devam eden bütünleşik kıyı alanları yönetimi çalışmalarından bir diğeri de 1976 yılında kabul edilen Barcelona Sözleşmesi kapsamında 2008 yılında kabul edilen Akdeniz'de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol'dür. Protokolün amacı, taraflar arasında Akdeniz kıyılarını korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik bütünleşik kıyı alanları yönetimi çerçevesinde bir işbirliği oluşturmaktır. Protokolde bütünleşik kıyı alanları yönetimi, kıyı alanlarını ve burada bulunan canlı ve cansız kaynakları, kıyı alanlarının kullanım çeşitliliğini, bu alanlarda gerçekleştirilen faaliyetlerin deniz ve kara kısımları üzerindeki etkilerini ve uyumunu detaylı bir şekilde ele alan dinamik bir süreç olarak tanımlanmaktadır (UNEP, 2008:11). Bu bağlamda, belirtilen yaklaşım yalnızca kıyı alanları ve buralarda bulunan doğal değerler ile işlevleri değil; aynı zamanda bu doğal değerler ve işlevler arasındaki etkileşimi de göz önünde bulundurduğundan kıyı alanlarının sürdürülebilirliğini sağlamakta daha akılcı kararlar vermektedir. Protokolde bütünleşik kıyı alanları yönetiminin bir takım ilkeler dâhilinde olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu yaklaşıma bağlı ilkeleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Kıyı alanları, hidrolojik, iklimsel, ekonomik, toplumsal, kültürel sistemler bir arada düşünülerek ele alınmalıdır. Ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutların bir arada düşünülmesi gerekmektedir.
2. Kıyı alanlarının deniz ve kara bölümlerinin bağlantılı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Deniz ve kara bölümleri bir arada düşünülmesi ve planlanmalıdır.
3. Kıyı yönetiminin ekosistem yaklaşımı, kıyı alanlarının sürdürülebilirliği açısından değerlendirilmelidir. Kıyı alanlarının ekosistem temelli sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

4. Kıyı alanlarının yönetiminde katılım odaklı bir yönetim modeli izlenmelidir.
5. Kıyı alanlarında yetkili kurumlar arasında eşgüdüm ve koordinasyon sağlanmalıdır.
6. Kıyı alanlarına dair strateji, plan ve programlar arasında eşgüdüm sağlanmalıdır.
7. Kıyı alanlarındaki çok işlevli faaliyetler göz önünde bulundurulmalıdır.
8. Kıyı alanlarındaki kullanımların dengeli dağılımı sağlanmalı ve gereksiz kentsel yayılmadan kaçınılmalıdır. Kıyı alanlarında koruma-kullanma dengesi ve kompakt gelişim sağlanmalıdır.
9. Kıyı alanlarındaki insan eli ile yapılan her türlü faaliyetin olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik ön değerlendirmeler yapılmalıdır.
10. Kıyı alanlarına ve çevresine hasar verebilecek faaliyetlerin önüne geçilmesi; meydana gelen hasarlar için en uygun şekilde ekolojik restorasyon çalışmaları yapılmalıdır (UNEP, 2008:14-15).

Protokol dahilinde belirlenen bu ilkeler, kıyı alanlarının yönetimine dair yapılacak olan değerlendirmelerde birer kriter niteliğinde olduğundan oldukça büyük önem arz etmektedir.

2014 yılında Avrupa Birliği üye ülkelerine yönelik Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından deniz alanları mekânsal planlaması için bir çerçeve oluşturulmasına dair yönetmelik çıkarılmıştır. Yönetmelikte kıyı alanlarının üzerindeki baskıyı azaltmak ve bu alanların sürdürülebilirliğini sağlamak için bütünleşik planlama ve yönetim yaklaşımı gereksinimi vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, yönergede kara ve deniz alanlarının etkileşimlerinin dikkate alınması gerektiğinin birçok defa söz konusu olması dikkat çekmektedir. Yönetmeliğe göre, belirtilen kurallar dâhilinde üye ülkelerin en geç 31 Mart 2021 tarihine kadar deniz alanları mekânsal planları hazırlaması gerekmektedir (Avrupa Birliği, 2014). Ülkelerin 2021 yılına kadar deniz alanları mekânsal planları hazırlaması gerekliliği farklı bilimsel disiplinlerin bu planları kapsayıcı bir bakış açısıyla ele almasına ve yalnızca açık denize kıyısı olan ülkelerin değil; aynı zamanda açık denize kıyısı olmayan ülkelerin de deniz alanları mekânsal planlama yönetmeliğini takip etmesine neden olmuştur (Gee & Zaucha, 2018; Shultz-Zehden, Weig ve Lukic, 2018).

2.2. Türkiye’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Çabalar

Türkiye’de kıyı alanlarının önemi Cumhuriyet dönemine kadar anlaşılamadığından bu alanlara dair özel bir yaklaşım ve düzenleme yapılmamıştır (Kurt, 2015:95). Bu bağlamda, kıyı alanlarına yönelik ilk içerik 1936 yılında oluşturulmuş olsa da, kıyı alanlarının ve bu alanlara dair düzenlemelerin doğrudan bir yasaya konu olması 1972 yılında çıkarılan “6785 Sayılı İmar Kanununda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun” ile gerçekleşmiştir. Kanun kapsamında kıyı alanlarının planlama, yapılaşma ve kullanımına yönelik yasal düzenlemeler yer almaktadır (Resmi Gazete, 1972, sayı:14251). 1972 yılında kıyı alanlarına yönelik yapılan bu düzenlemelerde, aynı yıl gerçekleştirilen Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı’nın etkili olduğu söylenebilir. Bu konferansta ele alınan kıyı alanları ve kıyı alanlarındaki çevresel problemler birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kıyı alanlarının korunması ve kıyı alanlarına yönelik çalışmaların yapılması için etkili olmuştur. Ancak yapılan bu düzenlemelerin kıyı alanlarının korunması ve için yeterli olmadığını söylemek mümkündür.

Kıyı alanlarına yönelik ilk anayasal düzenleme ise 1982 Anayasası ile gerçekleştirilmiştir. 1982 Anayasası, kıyılarından yararlanmanın toplumsal bir hak olduğunun yanı sıra kıyı alanlarından yararlanmada kamu yararının gözetilmesi gerektiği üzerinde durmuştur (Resmi Gazete, 1982, sayı:17844). Kıyı alanlarına yönelik düzenlemelerin anayasada belirtilmesinden sonra, yalnızca kıyı alanlarına yönelik ilk yasal düzenleme olan 3086 sayılı Kıyı Kanunu, 1984 yılında Resmi Gazetede ilan edilmiş ve ardından 1987 yılında kamu yararına aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilerek 110 Sayılı Genelge çıkarılmıştır. Yalnızca kıyı alanlarına yönelik ilk yasal düzenleme olan 3086 Sayılı Kıyı Kanunu’nun iptalinden 4 yıl sonra bugünkü kıyı kanununun temelini oluşturan 3621 sayılı Kıyı Kanunu 17 Nisan 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Önceki kanunlarda sözü edilen kamu yararı kavramının öncelikli olarak benimsenmesi, 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nun da temel amacını oluşturmuştur. Kanunda kıyı alanlarının kesin bir tanımı yapılmış ve kıyı alanlarının kullanımına ve korunmasına yönelik yöntemler belirtilmiştir (Resmi Gazete, 1990, sayı:20495). Daha sonraki yıllarda 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nun bazı maddelerinde değişiklikler yapılmış ve kanun son halini almıştır. Kanun son halini alıncaya kadar geçen süreçte, yasal düzenlemelerde bütünleşik yaklaşıma dair esasların yer almadığı, koruma ilkesinden çok kullanmaya yönelik kararlar içerdiği ve sektörel bir yaklaşımın hâkim olduğunu söylemek mümkündür (Gülbitti & Özüdü, 2020).

Kıyı alanlarına bütünleşik yaklaşım ise uluslararası ölçekte yaşanan gelişmelerle paralel olarak 90’lı yıllardan sonra gelişim göstermiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar genelde acil müdahale gerektiren kıyı alanlarına yönelik yapılmıştır. 2000’li yıllara gelindiğinde çalışma ölçeği genişletilerek plan ve projeler yapılmış ve bütünleşik planlama sürecine girilmiştir (Söylemez, Çakır, vd., 2018). Bu kapsamda 2007 yılında İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Kıyı Alanları Bütünleşik Planlama ve Yönetim Projesi, İskenderun Körfezi Kıyı Alanları Bütünleşik Planlama ve Yönetim Projesi, 2008 yılında Samsun Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve Planı, 2012 yılında Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve Planı gibi planlar hazırlanmıştır. Bu planların, planlama hiyerarşisinde yer almadığı düşünüldüğünde, tercih edilen dil ve yönetim yaklaşımı ile alt ölçekli planları yönlendirmede eksik kaldığını söylemek mümkündür (Söylemez, Çakır, vd., 2018). Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nın yasal ölçekte kendisine yer bulması ise 2014 yılında Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’nde tanımlanması ile gerçekleşmiştir.

Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, planlama kademelenmesinde yer almamakla beraber imar planlarını yönlendiren, kıyı alanlarında yetkili kurumlara, yerel yönetimlere ve yatırımcılara rehber niteliğinde bir plan olarak belirtilmektedir. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’ne göre Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nın ilkeleri arasında;

- Kamu yararı ve eşitlik ilkelerinin ön planda olması
- Sektörler ve faaliyetler arasında uyumun ve eşgüdümün sağlanması ve buna yönelik araçların geliştirilmesi
- Şematik ve planlama dili kullanılarak hazırlanması
- Kıyı alanlarının mevcut profillerinin çıkarılması
- Alana ilişkin potansiyellerin, fırsatların, sorunların ve tehditlerin ortaya konulması ve
- Katılımcı bir yönetim modelinin geliştirilmesi gibi maddeler yer almaktadır (Resmi Gazete, 2014, sayı: 29030).

Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nın yönetmeliğe girmesinden sonra 2015 yılında İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, İskenderun Körfezi (Adana-Mersin-Hatay) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, 2020 yılında Aydın – Muğla İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planı ve Balıkesir – Çanakkale İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır.

3. ÖRNEK PLANLARIN İNCELENMESİ

Çalışma kapsamında İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı ve bu planların açıklama raporları, plan hükümleri ve plan paftaları Akdeniz’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol’desözü geçen bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkeleri bağlamında incelenmiştir ve değerlendirilmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nun 05.10.2015 ve 26.06.2015 tarihlerinde yayınladığı İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Plan Açıklama Raporu, Plan Hükümleri ve Plan Paftaları ile Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Plan Açıklama Raporu, Plan Hükümleri ve Plan Paftası kaynak olarak kullanılmıştır.

3.1. İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı

1/50.000 ölçekli İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nun 02.10.2014 tarihli Olur’u ile onaylanmıştır. Daha sonra 2015 yılında plan açıklama raporunda ve plan hükümlerinde değişiklik yapılmış ve son olarak 2020 yılında plan paftaları ve plan açıklama raporunda değişiklik yapılarak 30.06.2020 tarihinde 1 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile onaylanmıştır (URL-1, 2020; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020a-b-c).

İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nın Açıklama Raporu’nda, planın amacı İzmit Körfezi kıyılarının sürdürülebilirliğini sağlamak, sektörler arasındaki çatışmayı ve kıyının planlama sürecini yönetmek, yetkili kurumlar arasında işbirliğini sağlamak ve buna yönelik ilke ve stratejiler belirlemek olarak belirtilmiştir. Bu amaç, kaynakların eşitlikçi dağıtımı ve sürdürülebilir kullanımı, çok sektörlü ve katılımcı olmak, plan yönetimi ve izleme, kalıcı ve sürekli olmak bağlamında detaylandırılmıştır.

Açıklama raporunda bu planın sadece planlama ve uygulamaya yön gösterecek bir yönetim planı olduğu ve fiziki plan olarak değerlendirilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu da planın diğer planlar için bağlayıcı olmadığı anlamına gelmektedir.

Planlama alanı, Kocaeli ve Yalova illerinin kıyı kesimini kapsamaktadır. Bu alandaki sahil şeridi 101,1 kilometresi Kocaeli ilinde 106,6 kilometresi Yalova ilinde olmak üzere toplamda 207,6 kilometredir. Bu alan, doğal yapı ve ekolojik özellikleri ile kıyı kullanım özellikleri, kıyı yapılarındaki yoğunluk ve mülkiyet özelliklerine göre 12 alt bölgeye ayrılmıştır. Bu alt bölgeler;

1. Kocaeli İli, Darıca – Gebze – Çayırova Alt Bölgesi
2. Kocaeli İli, Dilovası Alt Bölgesi
3. Kocaeli İli, Hereke Alt Bölgesi
4. Kocaeli İli, Körfez Alt Bölgesi
5. Kocaeli İli, Derince Alt Bölgesi
6. Kocaeli İli, İzmit Alt Bölgesi
7. Kocaeli İli, Yeniköy-İhsaniye Alt Bölgesi
8. Kocaeli İli, Gölcük – Karamürsel Alt Bölgesi
9. Kocaeli İli, Altınova Alt Bölgesi
10. Kocaeli İli, Çiftlikköy Alt Bölgesi
11. Yalova İli, Yalova – Çınarcık Alt Bölgesi
12. Yalova İli, Armutlu Ve Yakın Çevresi Alt Bölgesi olarak belirlenmiştir.

İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nın temel hedef ve ilkeleri kıyı kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı, çevresel sorunların çözümüne yönelik uygulamalar, kamu yararı, doğal ve kültürel değerlerin korunması, koruma-kullanma dengesinin sağlanması, kamuoyunun bilinçlendirilmesi, katılımcı sürecin sağlanması olarak belirtilmiştir. Belirtilen hedef ve stratejiler genel olarak her planda kullanılacak ifadelerdir. Açıklama raporunda, planlama alanına ilişkin değerlendirmeler oldukça kısa tutulmuştur ve planlama alanı ile ilgili oldukça genel bilgilere yer verilmiştir. Bu anlamda, planlama alanını tanımak güçleşmektedir.

İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nda alana yönelik stratejiler genel stratejiler, sektörel stratejiler ve alt bölgelere yönelik stratejiler olmak üzere 3’e ayrılmıştır. Alt bölgelere ilişkin strateji kararları verilirken alt bölgelerdeki kıyı kullanımındaki çeşitliliğe dikkat edilmiş ve bu bölgelerde göze çarpan sorunlar ele alınmıştır. Her ne kadar alt bölgelere yönelik stratejiler ayrı başlıklar altında incelense de neredeyse bütün alt bölgeler için aynı strateji kararları verildiği görülmektedir. Aynı zamanda bu bölgelerin çevresel değerlerinin korunması ve yönetimi ile ilgili kararlara yer verilmemiştir; liman ve iskele yapılması ve buralarda verim artışının sağlanması, altyapının geliştirilmesi gibi yatırım kararlarına yönelik stratejiler göze çarpmaktadır.

Açıklama raporunda, planlama alanında yapılacak plan ve uygulamalarda hidrolojik özelliklere, dalga iklimine, rüzgar özelliklerine, jeomorfolojik

özelliklere, çevresel koşullara, sosyo-ekonomik faktörlere, mülkiyet durumuna dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Aynı zamanda belirtilen stratejilerin uygulanması için planlama alanındaki farklı ekosistemlerin, doğal afet riski taşıyan yerlerin, oşinografi özelliklerin ve kıyı alanlarında yapı tiplemesinin incelenmesi ve gerekli önlemlerin alınarak ilgili birimlere sunulması gerekliliği üzerinde durulmasına karşın bu gerekliliğin yerine getirilmediği görülmektedir.

İzmit Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Plan Hükümlerinde de bu planın sadece bir rehber niteliğinde olduğu ve diğer planlar için herhangi bir bağlayıcı özelliğinin bulunmadığı açıklanmıştır. Aynı zamanda, bu planın yerel yönetimler ve yatırımcılara yol gösterici olduğu açıkça belirtilmiştir.

Bunun yanı sıra, bu planın onayından önce onaylanmış olan dolgu ve kıyı yapılarına ait olan imar planlarının geçerli olduğu belirtilmiştir. Plan hükümlerinde öncelikli tesis alanları belirlenmiş; ancak öncelikli tesis alanlarına ait inceleme, çalışma ve uygulamaya dair kararlara yeterince yer verilmemiştir. Bu bağlamda, bu plan yapılacak uygulamalara dair bir boşluk yaratmaktadır. Aynı zamanda doğal kaynakların korunmasına yönelik kararlar da plan hükümlerinde ve plan paftasında yer almamaktadır. Bununla birlikte, verilen bütün kararlar, kıyı kenar çizgisinin kara tarafına yöneliktir. Kıyı kenar çizgisinin deniz tarafına ve ekolojik durumuna ait bir karar bulunmamaktadır.

3.2. Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı

1/50.000 ölçekli Bursa Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yetkisiyle Bakanlık ve Bursa Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı arasında imzalanan Protokol kapsamında Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanmış ve Bakanlığın uygun kararı ile 2015 yılında onaylanmıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2015a-b-c-d)

Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Açıklama Raporu incelendiğinde, daha önce onaylanan İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı ile aynı plan dilinin kullanıldığı görülmektedir.

Bursa Bütünleşik Kıyı Alanları Planı'nın Açıklama Raporu'nda bu planın amacı Bursa kıyılarının mevcut potansiyelini değerlendirmek, doğal, kültürel ve çevresel değerleri koruma-kullanma dengesini esasında ele almak, kıyıdaکی afet riskini azaltmak ve çevresel sorunların giderilmesine yönelik çalışmalar yapmak, kıyıdaکی kullanımları planlamak olarak belirtilmiştir. Belirtilen bu amaç, kıyı alanlarının sürdürülebilirliği bağlamında değerlendirilebilir.

Planlama alanı, Armutlu/Yalova sınırından başlayarak Bandırma/Balıkesir sınırına kadar uzanan 115 kilometrelik kıyı şeridi olarak belirtilmektedir. Bu alan, doğal ve ekolojik özellikleri ile kullanım türü ve yoğunluğuna göre 7 alt bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler;

1. Narlı – Küçükkumla Alt Bölgesi
2. Gemlik Merkez Alt Bölgesi
3. Kumsaz – Kurşunlu Alt Bölgesi
4. Mudanya Merkez Alt Bölgesi
5. Trilye – Mesudiye Alt Bölgesi
6. Kocaçay Deltası
7. Bayramdere – Kurşunu Alt Bölgesi olarak belirlenmiştir.

Bursa Bütünleşik Kıyı Alanları Planı'nın ilkeleri ise; "kamu yararı, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir hakça kullanımı, turizmin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi, çok sektörlü ve katılımcı olmak, plan yönetimi ve çevresel izleme, doğal afet riskini en aza indirecek önlemleri almak, somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması" olarak belirtilmiştir. Bu ilkeler dahilinde katılımcılık, koruma-kullanma dengesi, yetkili kurumlar arası eşgüdüm ve koordinasyon, kamuoyunun bilinçlendirilmesi, kıyı alanlarının sürdürülebilirliği esas alınarak stratejiler belirlenmiştir. Bu ilkeler ve stratejiler, oldukça genel ifadeler içermektedir. Alana ve alanın özelliklerine özgü ilke ve strateji belirlenmemiş; bunun yerine yapılabilecek her planda kullanılabilecek ifadeler yer verilmiştir.

Bursa Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Açıklama Raporu'nda planlama alanına ilişkin değerlendirmeler, alana yönelik bir takım alt başlıklar dâhilinde yapılmıştır. Daha sonra, belirlenen 7 alt bölgeye yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler incelendiğinde mevcut durumun yanı sıra bu alanlarda gerekli işlevler de belirtildiği görülmektedir. Genel anlamda tüm alt bölgeler için gerekli işlevler birbirleriyle benzerlik göstermekte ve çevresel değerlerin göz önünde bulundurulmasından ziyade yatırım kararları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Plan kararlarına göre öncelikli olarak planlama alanında mevcut olan Askeri Yasak ve Güvenlik Bölgesi, Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahası, Sulak Alan Ekolojik Etkilenme Bölgesi, Sulak Alan Tampon Bölgesi ve Liman Başkanlıkları İdari Sınırlarının plan üzerine aktarılması yapılmıştır.

Daha sonra 7 alt bölgeye yönelik özel plan kararları verilmiştir. Bu plan kararlarında alt bölgelere ilişkin öncelikli kullanımlar önerilmiştir. Önerilen öncelikli kullanımlar incelendiğinde, alt bölgelerin genelinde aynı olduğu görülmektedir. Alt bölgelere yönelik kararların neredeyse tümünde “kıyı alanlarının kullanımını arttıracak gününbirlik kullanım alanları, rekreatif alan düzenlemeleri, açık ve yeşil alanlar, dinlenme eğlenme alanları, yaya bisiklet yolları vb. gibi turizm ve rekreatif amaçlı kıyı düzenlemeleri ile su sporları faaliyetleri ve tesisleri önerilmiştir” ifadesiyle karşılaşılmaktadır. Yani alt bölgelere ilişkin plan kararları da alt bölgelere özgü değildir. Plan kararlarının tümü kıyı kenar çizgisinin kara tarafına yönelik kararlardır; kıyı kenar çizgisinin deniz tarafına yönelik karar bulunmamaktadır. Aynı zamanda yatırım kararlarına öncelik verilmiştir; çevresel değerleri korumaya yönelik kararlar bulunmamaktadır.

Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Plan Hükümleri incelendiğinde, bütünleşik kıyı alanları planları plan hiyerarşisinde yer almamasına rağmen öteki planlar için bağlayıcı olması beklendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra, doğal varlıkların ve ekosistemlerin sürdürülebilirliğine dair hükümlere yönelik herhangi bir çalışma ve uygulama yapılmamış ve alt bölgelerin toplumsal ve çevresel boyutları göz ardı edilerek yatırım kararlarına öncelik verilmiştir.

4. BULGULAR

Bu çalışma kapsamında incelenen İzmit Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planları Türkiye'nin bütünleşik kıyı alanları planlaması ve yönetimine dair yaklaşımını ortaya koymaktadır.

Bu kapsamda, çalışma dâhilinde iki adet tablo hazırlanmıştır. Birinci tablo, bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkelerinin, İzmit Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planlarında değerlendirmesinin yapıldığı ve ikinci tablo ise, değerlendirme ölçütlerine göre verilen değerleri, değerlerin açıklamalarını ve puanlarını içeren tablodur.

Planların bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkelerine uygunluğunu değerlendirmek amacıyla aşağıdaki tablo hazırlanmıştır. Bu tablo hazırlanırken bütünleşik kıyı alanları yönetiminin ilkeleri değerlendirme için göz önüne alınmıştır. Akdeniz'de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol'de bütünleşik kıyı alanları yönetimine dair 10 ilke Tablo 1'de planlama ilkeleri başlığını oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi İlkelerinin İzmit Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planlarında Değerlendirilmesi

Planlama İlkeleri	İzmit Körfezi Bkap	Bursa İli Bkap
Ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutların bir arada düşünülmesi	■ □	■ □
Deniz ve kara bölümlerinin bir arada düşünülmesi	□ □	□ □
Kıyı alanlarının sürdürülebilirliği	■ □	■ □
Katılım ve yönetim	■ □	■ □
Aktörler arasında eşgüdüm ve koordinasyon	■ □	■ ■
Plan ve programlar arasında eşgüdüm	■ □	■ □
Çok işlevli faaliyetlerin desteklenmesi	■ □	■ □
Kıyı alanlarında koruma-kullanma dengesi ve kompakt gelişim	■ □	■ □
Olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik ön değerlendirmelerin yapılması	■ □	□ □
Hasarlı kıyı alanlarına yönelik ekolojik restorasyon çalışması	□ □	□ □
TOPLAM	8/20	8/20

Kaynak: UNEP Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi İlkeleri kullanılarak makale kapsamında yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Bu değerlendirme ölçütlerinin belirtilen planlarda uygulanmasına bağlı olarak aşağıdaki tabloda (Bkz. Tablo 2) belirtilen değerler verilmiş ve bu değerlere birer puan belirlenmiştir. Tablo 2'deki değerler belirlenirken, bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkelerinin plan açıklama raporlarında ve plan hükümlerinde yer verilip verilmediği; yer verildiyse plan paftalarının bu ilkelere göre yapılıp yapılmadığı irdelenmiştir. Akdeniz'de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol'de bütünleşik kıyı alanları yönetimine dair belirtilen 10 ilkenin değerlendirme ölçütü olarak alındığı ve İzmit Körfezi ile Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planları Tablo 2'de belirtildiği gibi değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Değerlendirme Ölçütlerine Göre Verilen Değerler, Açıklamaları ve Puanları

Değerler	Puanlar	Değerlerin Açıklaması
□ □	0	Plan açıklama raporu ve plan hükümlerinde tanımlanmayan ve plan paftasında lejantı bulunmayan
■ □	1	Plan açıklama raporu ve plan hükümlerinde tanımlanan ama plan paftasında lejantı bulunmayan
■ ■	2	Plan açıklama raporu ve plan hükümlerinde tanımlanan ve plan paftasında lejantı bulunan

Tablo 2’de belirtilen puanlara göre, Tablo 1’in değerlendirilmesinde en yüksek puan 20, en düşük puan ise 0 olacaktır. Buna göre Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi İlkelere İzmit Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planlarında Değerlendirilmesi karşılaştırmalı bir tablo halinde hazırlanmıştır (Bkz. Tablo 1).

Yapılan bu değerlendirme tablosunda, İzmit Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planlarının, bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkelerini tam anlamıyla uygulamaya geçiremediği görülmektedir. Bu bağlamda, planların değerlendirme tablosunda oldukça düşük puanlar alması kaçınılmaz olmuştur. Bulgulara göre Bütünleşik Kıyı Alanları Planlamasında eksikliği görülen en önemli iki başlık şu şekildedir;

2- Deniz ve kara bölümlerinin bir arada düşünülmesi

10- Hasarlı kıyı alanlarına yönelik restorasyon çalışması

Dolayısıyla sadece kara bölümleri için kararlar geliştirildiği, ancak planlarda deniz bölümleri için sucül ekosistem ve su kaynakları yönetimine ilişkin hükümler yer almadığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan söz konusu planlar, kıyı alanlarının rehabilitasyonu bağlamında “ekolojik restorasyon” çalışmalarını yönlendirecek bir çalışma niteliğinde değildir. Oysa gerek İzmit Körfezi gerekse Bursa ili kıyı alanlarında mevcut yatırımların yoğunluğu dikkate alındığında, göz ardı edilen bu iki planlama ilkesine göre, hem sosyal ve ekonomik hem de ekolojik anlam yönüyle, bütünleşik kıyı alanları planlarının güncellenmesi gerekecektir.

5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Ülkemizde bütünleşik kıyı alanları planının yapımında bir koordinasyon eksikliği olduğu ve planlar arasında bir eşgüdüm sağlanamadığı

görülmektedir. Bu durumun oluşmasındaki en önemli sebep, bütünleşik kıyı alanları planının yapımına ait plan süreci ve gösterimleri belirleyen bir mevzuatın bulunmamasıdır. Bu konuda, diğer bir sebebin ise bütünleşik kıyı alanları planlarının mekânsal planlar hiyerarşisinde yer almamasına bağlı olduğu görülmektedir. Ülkemizde bütünleşik kıyı alanları planlarının yapımına ait süreçte teknik ve hukuki uyumsuzluklar giderek artmaktadır.

Bu makalede incelenen her iki örnekte de bu planların, yapılacak olan başka mekânsal planlar için bağlayıcı olması beklenmektedir. Bu beklenti, planların yalnızca yol gösterici bir rehber olma niteliğiyle çelişmektedir. Plan hiyerarşisinde yer almadığı için üst ölçekli planlarla da uyum gösterememektedir. Bunun yanı sıra, bütünleşik kıyı alanlarında plan yapımına ve gösterim şekline dair bir mevzuat bulunmaması, yapılan planların birbiriyle uyumsuz olmasına ve kararların uygulama aşamasında bir takım boşluklara düşmesine neden olmaktadır.

Bütünleşik kıyı alanları planının, plan kademelenmesinde yer almamasına rağmen plan süreçlerini etkilediği görülmektedir. Bu etkileme, daha çok yatırım odaklı olmaktadır. İncelenen bütünleşik kıyı alanları planlarında birçok kararın yatırım odaklı olduğu görülmektedir. Planlar, yapılacak olan diğer planlar için yol gösterici nitelikte olmasından daha çok yatırım kararlarına kolaylık sağlamaktadır. Plan gösterimlerinde seçilen yöntem ise yatırım kararları için yer seçim serbestliği yaratmaktadır. Örneğin incelenen örneklerin plan paftalarında görüldüğü üzere “sanayi, serbest bölge ve enerji tesisleri” alanı yalnızca bir şerit olarak gösterilmiştir. Bu bağlamda, yatırım kararları şerit üzerinde herhangi bir noktada yer seçebilir. Ancak bu durum farklı sorunlara sebebiyet vermektedir. Örneğin şerit olarak gösterilen “sanayi, serbest bölge ve enerji tesisleri” alanı ile “kentsel kırsal yerleşimler” Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı plan paftasında art arda gelmektedir. Yatırım kararları, belirtilen şeritte herhangi bir noktada yer seçebildiğinden bu durum kentsel kırsal yerleşimler için bir baskı unsuru olmaktadır. Bunun yanı sıra, planlarda plan paftalarına çevresel kararların yansımadağı görülmektedir. Bu bağlamda, planların bütünleşik olmaması yanı sıra holistik bir yaklaşım da içermediği çıkarımı yapılabilmektedir.

Kıyı alanlarına bütünleşik kıyı alanları planı yapılırken, alanlara dair kararlar verilmeden önce o alan için karakter analizinin yapılması gerekmektedir. İncelenen örneklerde, bu analizin yapılmadığı görülmektedir. Örneğin, incelenen örneklerin

plan paftasında yalnızca bir şerit olarak gösterilen “kentsel kırsal yerleşimler” alanın karakterini yansıtmamaktadır; alanın kentsel mi yoksa kırsal mı olduğu anlaşılmamaktadır. Bu nedenle, verilen kararlar kıyı alanlarının sürdürülebilirliği bağlamında bir etki göstermemektedir. Bu etkinin sağlanabilmesi için, alana ilişkin karakter analizi yapılmalı ve analizler doğrultusunda kararlar verilmelidir.

İncelenen bütünlük kıyı alanları planlarında, deniz ve kara alanlarının birbirinden ayrı olarak ele alındığı ve bu alanların birbirleriyle etkileşimlerinin göz ardı edildiği görülmüştür. Bu bağlamda, Türkiye’de yapılan bütünlük kıyı alanları planları çalışmalarının Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası ölçekte yapılan çalışmalardan geride kaldığı görülmektedir. Oysa ki, kıyı alanlarının bütüncül bir yaklaşımla ele alınıp sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için deniz ve kara bölümlerinin birbirinden ayrı düşünülmemesi gerekmektedir.

Bütünlük kıyı alanları yönetimi, kıyı alanlarını ve buralarda bulunan kaynakları etkileyen tüm sektörel etkinlikleri göz önünde bulundurmada ve toplumsal, ekonomik ve çevresel boyutları bir arada ele almaktadır. Aynı zamanda, kıyı kenar çizgisinin deniz ve kara tarafını bir arada düşünülmesini, kıyı alanlarının sürdürülebilirliğini, katılımcılık ilkesini ve kurumsal koordinasyonu, planlar arasında eşgüdümü, kıyı alanlarında bulunan faaliyet çeşitliliğini de içermektedir. Bütünlük kıyı alanları planlaması ise Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’ne göre sektörel faaliyetleri, ekonomik ve toplumsal konuları bütüncül bir şekilde alan; kıyı alanlarında koruma-kullanma dengesini sağlamak amacını taşıyan; kıyı alanlarının ihtiyaç duyduğu altyapı tesislerini içeren hukuksal ve teknik elemanlar bütünüdür. Bu bağlamda, bütünlük kıyı alanları yönetimi ve bütünlük kıyı alanları planlamasının birbirinden ayrı düşünülmesi mümkün değildir; ancak incelenen örnekler göstermektedir ki Türkiye’de bu iki kavram birlikte işlememekte ve bütünlük kıyı alanları yönetimi sağlıklı ve akılcı bir şekilde yapılamamaktadır. Aksine, bütünlük kıyı alanları yönetimi ile bütünlük kıyı alanları planlaması birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Bütünlük kıyı alanları yönetimi ve ilkeleri ile bütünlük kıyı alanları planlamasının tanımında yer alan esaslar, incelenen örneklerde göz ardı edildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, kıyı alanlarının sürdürülebilirliğini sağlamak oldukça güçleşmektedir. Ülkemizde kıyı alanlarının sürdürülebilirliğini sağlamak için Akdeniz’de Bütünlük Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol’de bütünlük kıyı alanları

yönetimine dair 10 ilke esas alınarak ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutları bir arada ele alan holistik bir yaklaşım benimsenmeli ve akılcı bir bütünlük kıyı alanları yönetimi yapılmalıdır. Kıyı alanlarında yetki ve sorumluluğu olan kurumlar ve idareler ile kıyıda faaliyet gösteren sektörler arası uyum ve eşgüdümüne yönelik yönetim modelinin oluşturulması için süreçte yer alan aktörlerin öncelikle farkındalığı sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AVRUPA BİRLİĞİ. (2014). Directive 2014/89/EU of The European Parliament and of The Council of 23 July 2014, *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0089&from=EN> adresinden alınmıştır. [28.09.2020]
- AVRUPA KOMİSYONU, ÇEVRE, NÜKLEER GÜVENLİK VE SİVİL KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (1999). *Towards a European Integrated Coastal Zone Management (ICZM) Strategy: General Principles and Policy Options*. Avrupa Komisyonu: Brüksel.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER, (1993). *Report of The United Nations Conference on Environment and Development*, Volume I. Birleşmiş Milletler: New York
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI, (2015a). *Bursa İli Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Açıklama Raporu*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: Bursa https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/edirdosya/file/BKAP/BURSA%20BKAP/BKAP_PLAN_ACIKLAMA_RAPORU.pdf adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2015b). *Bursa İli Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Hükümleri*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: Bursa https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/edirdosya/file/BKAP/BURSA%20BKAP/PLAN_HUKUMLERI.pdf adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2015c). *Bursa İli Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Paftası*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: Bursa https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/edirdosya/file/BKAP/BURSA%20BKAP/BURSA_BKAP_duzeltme_09_10_2015_BUTUNCUL_v02.jpg adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2015d). *İzmit Körfezi Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Açıklama Raporu*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: İzmit [https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/edirdosya/file/BKAP/IZMIT%20KORFEZI%20\(KOCAELI%20_YALOVA\)/IKBKAP_AciklamaRaporu_v02.pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/edirdosya/file/BKAP/IZMIT%20KORFEZI%20(KOCAELI%20_YALOVA)/IKBKAP_AciklamaRaporu_v02.pdf) adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2020a). <https://mpgm.csb.gov.tr/kiyi-alanlarinda-yer-alan-faaliyetler-i-84352> adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 08.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2020b). *İzmit Körfezi Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Paftaları*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: İzmit https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/izmit_bkay_91_1_kisim_9_3-20200706100022.jpg ve https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/izmit_bkay_91_2_kisim_9_3mxd-20200706100050.jpg adreslerinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2020c). *İzmit Körfezi Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Hükümleri*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: İzmit <https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/izm-t-bkap-plan-hukumler-20200706095839.pdf>

adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]

- GÜLBİTTİ, M. & ÖZÜDURU, B. (2020). Türkiye’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Süreçlerinin Stratejik Mekansal Planlama Süreçleri ile İlişkili Olarak Değerlendirilmesi. *Planlama Dergisi*, 30(1), 36-53
- HOYLE, S. (2000). Global and Local Change on the Port-City Waterfront, *Geographical Review* 90 (3), 395-417.
- KARİM, S. & HOQUE, R. (2009). Integrated Coastal Zone Management And Sustainable Development of Coastal Area: A Short Overview of International Legal Framework. Mokness, E., Dahl, E., Stottrup, J. (Ed.), *Integrated Coastal Zone Management* içinde (s. 170-177). Blackwell Publishing Ltd.: Singapore
- KURT, S. (2015). Türkiye’de Kıyı Kullanımına Yönelik Yasa ve Düzenlemelerin Tarihi Seyri, *Doğu Coğrafya Dergisi* 20(33), 91-110
- OLSEN, S., B. (2009). A Practitioner’s Perspective on Coastal Ecosystem Governance. . Mokness, E., Dahl, E., Stottrup, J. (Ed.), *Integrated Coastal Zone Management* içinde (s. 253-265). Blackwell Publishing Ltd. : Singapore
- RESMÎ GAZETE. (1972). 1602 Sayılı İmar Kanununda Bazı Değişikliklerin Yapılması Hakkında Kanun. Sayı: 14251 Tarih: 20.07.1972
- RESMÎ GAZETE. (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, Sayı: 17844. Tarih: 20.10.1984
- RESMÎ GAZETE. (1990). 3621 Sayılı Kıyı Kanunu, Sayı: 20495 Tarih: 17.04.1990
- RESMÎ GAZETE. (2014). *Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği*. Sayı: 29030. Tarih: 14.06.2014
- SCHULTZ-ZEHDEN, A., WEIG, B. & LUKIC, I. (2018). Maritime Spatial Planning and the EU’s Blue Growth Policy: Past, Present and Future Perspectives, Zuacha, J., Gee, K. (Ed.), *Maritime Spatial Planning, Past, Present and Future* içinde (s. 121-149), Switzerland: Cham, Palgrave Macmillan
- SHİPMAN, B. & STOJANOVİC, T. (2007). Facts, Fictions, and Failures of Integrated Coastal Zone Management in Europe. *Coastal Management* 35, 375-398
- SOLMAZ, S. (2017). *Geçmişten Günümüze Türkiye Kıyı Politikaları ve Türkiye Kıyılarında Yaşanan Mülkiyet Sorunları*, TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara
- SÖYLEMEZ, E., ÇAKIR, Ö., GÖKALP, T. & NAL, S. (2018). *Türkiye’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve Planlaması Yaklaşımında Yaşanan Değişim Süreci ve Sonuçları Açısından Bir Değerlendirme*, 9. Kıyı Mühendisliği Sempozyumu, Adana
- TUMERTEKİN, E. (1994). *Beşeri Coğrafya*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul
- UNEP. (2008). Protocol on Integrated Coastal Zone Management in The Mediterranean. Priority Actions Programme Regional Activity Centre.
- URL-1 <https://mpgm.csb.gov.tr/izmit-korfezi-kocaeli---yalova-butunlesik-kiyi-alanlari-plani-ky-bkap-i-82284> adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 22.09.2020]
- ZUACHA, J. & GEE, K. (2018). *Maritime Spatial Planning, Past, Present and Future*, Switzerland: Cham, Palgrave Macmillan